

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено методологічні та практичні основи обліково-аналітичного забезпечення (ОАЗ) управління розвитком підприємства. Дано огляд підходів до трактовки понять "обліково-аналітична система" та "обліково-аналітичне забезпечення". Приділено увагу необхідності організації ОАЗ з урахуванням вимог управління розвитком на засадах стратегічного управління, заснованого на єдності стратегічного обліку та аналізу.

In the article methodological and practical bases of the accounting-analytical provision of an enterprise development management are investigated. The review of going near interpretation of concepts "accounting-analytical system" and "accounting-analytical provision" are given. Attention to necessity of organization of accounting-analytical provision taking into account the requirements of development management on the principles of strategic management, on accounting, analysis unity.

Постановка проблеми в загальному вигляді. У сучасних умовах у бізнес-середовищі відбуваються швидкі зміни економічної ситуації, що висуває нові вимоги до системи управління підприємством. У наш час особливої актуальності набувають питання, пов'язані з обліково-аналітичним забезпеченням управління розвитком підприємств.

Недостатність комплексних наукових розробок, спрямованих на вирішення проблем управління розвитком, не дозволяє вирішувати проблемні питання на базі накопиченого досвіду, сучасного стану і стратегічних цілей діяльності суб'єктів господарювання.

Аналіз досліджень і публікацій останніх років. Значний вклад в дослідження проблем теорії та методології формування системи обліково-аналітичного забезпечення внесли такі науковці, як Ф. Ф. Бутинець, М. А. Вахрушина, А. М. Герасимович, С. Ф. Голов, З. В. Гуцайлюк, В. Б. Івашкевич, В. А. Константинов, І. О. Ламикін, Ю. Я. Литвин, В. С. Лень, Б. Г. Маслов, І. А. Маслова, Ю. А. Мішин, Л. В. Нападовська, Б. Нідлз, Л. К. Сук, В. Ф. Палій, Г. О. Партин, І. І. Поклад, П. В. Попова, М. С. Пушкар, В. В. Сопко, Г. О. Фалько, Дж. Фостер, Ч. Т. Хорнгрен, А. Д. Шеремет. У їх працях досліджувалися проблеми облікового та аналітичного забезпечення управління, необхідність єднання облікової та аналітичної підсистем та їх інтеграції у систему управління фінансовим станом та ефективністю діяльності підприємств. Однак проблемі визначення місця і ролі системи обліково-аналітичного забезпечення у процесі управління розвитком господарюючих суб'єктів не було приділено належної уваги.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Слід зазначити, що система обліково-аналітичного забезпечення управління саме розвитком підприємства та її особливості досі окремо не розглядалися, незважаючи на безперечну актуальність забезпечення ефективності прийняття рішень саме у цій сфері. У сучасних умовах, коли розвиток підприємства є апіорі інноваційним, формування системи обліково-аналітичного забезпечення управління підприємством повинно враховувати також вимоги управління інноваційними процесами, специфіку цих процесів та пов'язаної з ними обліково-аналітичної інформації [1, с.30-32]. Крім того, управління розвитком вимагає інструментів управління стратегією розвитку як на етапі її розробки, так й на етапі контролю її реалізації та поточного редагування.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення значення обліково-аналітичного забезпечення для управління розвитком підприємства, дослідження теоретичних засад та практичних проблем формування облікової та аналітичної підсистем обліково-аналітичного

забезпечення управління розвитком підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спочатку зосередимо увагу на тому, що таке “розвиток” та “управління”. Першоосною розвитку підприємств слід вважати різноманітні зміни (внутрішнього та зовнішнього характеру), які виступають результатом взаємодії економічних предметів (об’єктів), їх різних властивостей, рис і параметрів. Поняття розвитку підприємства у первісному наближенні пропонується розуміти як довготривалу сукупність процесів кількісних та якісних змін в діяльності підприємства, які приводять до поліпшення його стану шляхом збільшення потенціалу підприємства, адаптації до зовнішнього середовища та внутрішньої інтеграції, що сприяє підвищенню здатності підприємства протидіяти негативним впливам зовнішнього середовища та його життєздатності [2, с.115-140].

При управлінні розвитком підприємства вирішуються два комплексні завдання, а саме: усунення диспропорцій при відхиленнях від запланованої поведінки підприємства та створення протиріч (диспропорцій) як джерела подальшого розвитку підприємства.

Управління – це сукупність взаємопов’язаних дій, обраних на підставі певної інформації та спрямованих на підтримку чи покращення функціонування об’єкта управління відповідно до поставлених цілей [3, с.134-137]. Управління визначається також як процес вжиття заходів і дій для наближення фактичних результатів діяльності підприємства до бажаного результату. Отже, управління розвитком підприємств має на меті переміщення системи з одного стану в інший з новими якісними характеристиками, тоді як управління підприємством забезпечує переведення підприємства з початкового стану до стану, який мінімально відхиляється від початкового.

Система обліково-аналітичного забезпечення відіграє важливу роль у функціонуванні системи управління підприємством, забезпечуючи взаємодію різних структурних підрозділів та реагуючи на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища.

Різні автори по-різному розуміють термін “обліково-аналітичне забезпечення”. Як зазначає Т. М. Безродна, “Обліково-аналітичне забезпечення – це процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості: 1) діяльність, пов’язана зі збором, реєстрацією, узагальненням, збереженням, передачею та аналітичним опрацюванням інформації; 2) забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації” [4]. На думку Н. А. Тичиніної, “Обліково-аналітичне забезпечення розвитку підприємства – єдність систем обліку та аналізу, що поєднані інформаційними потоками для управління економічними процесами при виборі (або реалізації) напрямів стійкого розвитку та варіантів їх фінансування” [5, с.107-113].

Система обліково-аналітичного забезпечення (ОАЗ) – це система, що базується на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу та довідкову та інші види інформації. Тому обліково-аналітична система являє собою збір, опрацювання та оцінку всіх видів інформації, що використовується для прийняття управлінських рішень на макро- і мікро- рівнях [6, с.10-190]. Її суть полягає в об’єднанні облікових та аналітичних операцій в один процес, проведення оперативного мікроаналізу, забезпеченні безперервності даного процесу і використанні його результатів при формуванні рекомендацій для прийняття управлінських рішень.

Різні автори розкривають термін “обліково-аналітична система” по-різному. Наприклад, Л. В. Попова, Б. Г. Маслов, І. А. Маслова розуміють її як систему, що базується на бухгалтерській інформації, що містить оперативні дані, та використовує для економічного аналізу статистичну, технічну, соціальну та інші види інформації [7, с.20-32]. Л. О. Сухарьова розглядає її як систему, що реалізує синтез елементів обліку, аналізу, контролю і планування та спрямована на забезпечення як оперативного, так і стратегічного управління процесом досягнення цілей діяльності підприємства [8, с.12-51]. І.В. Мельниченко – як інтегровану систему, елементами якої є система обліку й аналізу, які взаємодіють між собою. Результатом роботи обліково-аналітичної системи підприємства є

інформація, яка використовується різними користувачами для прийняття ними відповідних рішень щодо управління підприємством [9, с.100-105].

Крім наведених вище визначень, можна відзначити, що деякі автори ототожнюють обліково-аналітичне забезпечення з інформаційним забезпеченням управління, в основі якого лежать дані бухгалтерського обліку [10]. Можна підкреслити, що зміцнення економічного потенціалу держави залежить від стабільного фінансового стану всіх господарських структур, досягнення яких можливо лише на умовах інноваційного розвитку останніх. Система обліково-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку – це єдність систем обліку, аналізу і аудиту, взаємодіючих та поєднаних через інформаційні потоки в процесі формування та передачі оперативної та якісної обліково-аналітичної інформації для забезпечення обґрунтованості та ефективності прийняття управлінських рішень у системі управління інноваційно-інвестиційними процесами на мікро-, мезо- та макрорівні управління [1, с.30-32].

Завданнями системи ОАЗ є визначення кінцевого результату діяльності суб'єкта господарювання в необхідні для управлінців терміни, забезпечення контролю за використанням ресурсів на рівні підприємства та центрів відповідальності.

Об'єктом системи обліково-аналітичного забезпечення виступає економічний суб'єкт, а предметом – сукупність господарських процесів економічного суб'єкта.

Більш глибоке розуміння технології процесу ОАЗ передбачає виділення основних його стадій: їх є три. Першій стадії обліково-аналітичного забезпечення відповідає процес виявлення, вимірювання, реєстрації та накопичення економічної інформації, іншими словами, формування масиву первинної облікової інформації. Узагальнення такої інформації відбувається на другій стадії. Таким чином, формуються первинні аналітичні дані, які є вхідними для процесу аналітичної обробки, якому відповідає третя стадія.

Центральною складовою в системі обліково-аналітичного забезпечення є облікова підсистема, тому що саме на основі її інформації будується аналіз діяльності та внутрішній і зовнішній аудит. Метою облікової підсистеми є надання її користувачам корисної інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Стандартний бухгалтерський облік в обліковій підсистемі не може надати всієї необхідної інформації для прийняття стратегічних рішень. У той же час необхідно, щоб сучасний фінансовий і управлінський облік були орієнтовані на вирішення стратегічних завдань. Майже всі провідні підприємства світу активно використовують нові концепції та підходи до формування інформаційної бази для прийняття рішень (наприклад, концепція стратегічного управління витратами, бюджетування і т.д.).

У даний час включення в сферу управлінського обліку та аналізу подібного вивчення питань стратегічного розвитку підприємства є визначальною ідеєю. Ведення фінансового обліку на підприємствах є обов'язковим, а організація та ведення управлінського обліку є внутрішньою справою підприємства. Але підсистема фінансового обліку не може забезпечити користувачів повною мірою необхідною економічною інформацією для реалізації завдань з планування, обліку результатів, аналізу і контролю діяльності окремих структурних підрозділів, а також видів продукції, що випускається (робіт, послуг).

Крім того, відсутність управлінського обліку в інформаційній системі підприємства не дозволяє аналізувати альтернативні варіанти і здійснювати моделювання розвитку ситуації з урахуванням зовнішніх і внутрішніх чинників при прийнятті управлінських рішень. Управлінський облік є основним постачальником інформації, необхідної для функціонування системи управління на підприємстві. Формування інформаційних потоків є найважливішим елементом системи управління на підприємстві. Управлінський облік є основним джерелом економічної інформації для реалізації системи ефективного менеджменту на етапах прогнозування, планування та ведення господарської діяльності (рис. 1).

Що ж стосується самого бухгалтерського обліку, то дані бухгалтерського обліку з моменту його виникнення є основою для прийняття управлінських рішень, але в даний час виникає необхідність у вдосконаленні обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємств. Досліджуючи це питання, можна виділити непридатність однієї тільки бухгалтерської інформації для прийняття стратегічних рішень. Практика вимагає розробки

нових підходів до формування облікової інформації для прийняття стратегічних рішень.

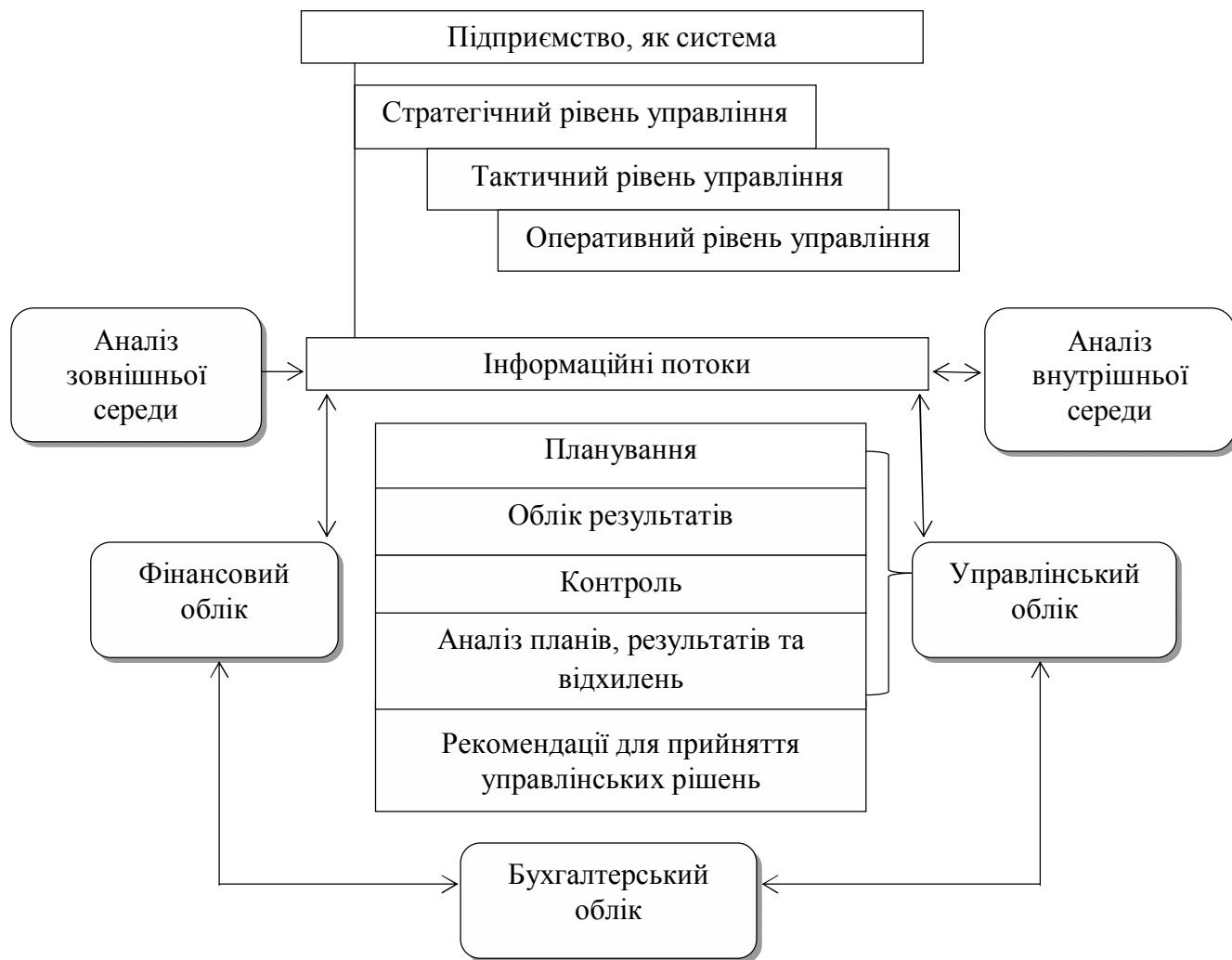

Рис. 1. Структура інформаційного забезпечення по рівнях управління підприємства

Це особливо актуально в умовах гострої конкурентної боротьби підприємств за виживання, що ускладнюється різними економічними проблемами, соціальними і природно-кліматичними катаклізмами. У працях сучасних дослідників базою для прийняття рішень виділяються такі види обліку, як фінансовий, управлінський, еволюційно-адаптивний, стратегічний. Дані стратегічного обліку дозволяють оперативно адаптувати зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі до здійснюваної підприємством стратегії. Організація системи стратегічного обліку сприяє підвищенню якості та інформативності облікових даних, ефективності прийнятих тактичних і стратегічних рішень.

Наступним складовим елементом системи обліково-аналітичної забезпечення управління підприємства є аналітична підсистема. Методологічною базою аналітичної підсистеми промислового підприємства є економічний аналіз. Під економічним аналізом розуміють аналіз в економіці як сукупності стосунків, які виникають в процесі виробництва, обміну, розподілення і споживання благ. Основним напрямом економічного аналізу є фінансовий аналіз – це вид економічного аналізу, об'єктом якого є фінансово-господарська діяльність підприємства (суб'єкта господарювання), який проводиться в системі фінансового менеджменту на основі даних бухгалтерської звітності і фінансових (грошових) показників, призначений як для внутрішнього так і для зовнішнього використання [11, с.123-135]. Дійсно, фінансовий аналіз, заснований на даних бухгалтерського обліку, є одним з ключових елементів при прийнятті рішення про те, які тактичні програми з найбільшою ймовірністю будуть ефективні з позиції досягнення організацією своїх стратегічних цілей. Але

фінансовий аналіз не може розкрити багато питань, зв'язаних, наприклад, з оцінкою стану підприємства у відповідності з ринковими критеріями, якістю та аналізом системи менеджменту та інше. Тому для управління розвитком підприємства бажано проводити стратегічний аналіз, який здійснюється на основі аналізу внутрішнього і зовнішнього середовища та направлений на досягнення стратегічних цілей підприємства.

Висновки і перспективи подальших розробок. Управління розвитком вимагає системного підходу до управління діяльністю підприємства, тобто побудови системи цільових орієнтирів розвитку підприємства. Отже, система обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком повинна базуватися на даних бухгалтерського обліку, включаючи оперативні дані і використовувати для економічного аналізу статистичну, виробничу та довідкову та інші види інформації та містити в собі підсистеми управління, що виконують відповідні функції та взаємодіють між собою через інформаційні потоки. Усе це забезпечить систему управління розвитком підприємства обліково-аналітичною інформацією, необхідною для прийняття обґрунтованих і ефективних управлінських рішень. При проведенні аналізу, планування і прогнозування неможливо не враховувати стратегічних аспектів, а також невизначеності, властивої економічному процесу. У зв'язку з цим організація обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень з розвитку має базуватися на стратегічних засадах, а саме використанні методів та єдності стратегічного обліку і стратегічного аналізу.

Література

1. Волощук Л. О. Сутність системи обліково-аналітичного забезпечення інноваційного розвитку підприємств: зб. матеріалів міжнародної науково-практичної конференції “Обліково-аналітичне забезпечення в системі фінансово-економічної інформації” / Л. О. Волощук, Л. С. Петрова. – Миколаїв: НУК, 2010. – С. 30–32.
2. Босенко В. А. Всеобщая теория развития / В. А. Босенко. – К.: Екс Об, 2001. – 311 с.
3. Хамініч С. Ю. Управління підприємством на засадах освітнього потенціалу: [монографія] / С. Ю. Хамініч. – Д.: Вид-во ДНУ, 2006. – 288 с.
4. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття / Т. М. Безродна // Вісник Східноукраїнського Національного університету імені Володимира Даля. Науковий журнал. Ч.2. – 2008. – № 10 (128). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/VSunu/2008_10_2/.
5. Тычинина Н. А. Теоретическое обоснование содержания учетно-аналитического обеспечения устойчивого развития предприятия / Н. А. Тычинина // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2009. – № 2. – С. 107–113.
6. Гриньова В. М. Соціально-економічні проблеми інноваційного розвитку підприємств: [монографія] / В. М. Гриньова, О. В. Козирева. – Харків: ІНЖЕК, 2006. – 192 с.
7. Попова Л. В. Основные теоретические принципы построения учетно-аналитической системы / Л. В. Попова, Б. Г. Маслов, И. А. Маслова // Финансовый менеджмент. – 2003. – № 5. – С. 20–32.
8. Гудзинський О. Д. Менеджмент та його обліково-аналітичне забезпечення : [навч. посіб.] / О. Д. Гудзинський, Т. М. Пахомова. – К.: ІПК ДСЗУ, 2003. – 51 с.
9. Усатова Л. В. Формирование управленческой и налоговой составляющей учетно-аналитической системы расходов в условиях неопределенности в период трансформации международных стандартов финансовой отчетности : автореф. дис. на соискание наук. степени доктора эк. наук : спец. 08.00.12 “Бухгалтерский учет, статистика” / Л. В. Усатова. – Орел, 2008. – 106 с.
10. Радченко О. Д. Обліково-аналітичне забезпечення управління фінансами малих підприємств / О. Д. Радченко // Економічні науки. – Випуск 5 (20). – Ч.2. – Луцьк, 2008. – 368 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum.
11. Волощук Л. А. Финансовый анализ: [учеб. пособ. для самост. изучения дисциплины. изд. 2-е]. / Л. А. Волощук. – Одесса: “ВМВ”, 2010. – 252 с.